

JACOBS & GRÜNBERG OVER KAPITALISME & VRIJHEID

Geoliede geluksmachines

Berte Arnon

Briefwisseling tussen hoogleraar economie Bas Jacobs en schrijver Arnon Grünberg.

Je flirt regelmatig met libertarisme, het meeblijven van maatschappelijke structuren met de vraag, je wilt graag op de gevaren van het geweldsmonopolie van de staat. De goddelijke diep-zinnige geweldsmonopolie staat? In retorisch praatje. In Milton Friedman Kapitalisme en vrijheid ruisen (nu 'Dinamische keuze?') mag ik desondanks een economische lofzede op de staat aflezen? De overheid is de handhaving van onze eigendomsrechten, contracten en veiligheid. Zonder rechtshandhaving zou niemand goed zaken kunnen doen. Sommige goederen brengen de markt niet of maar beperkt voor. Dit legt de overheid zwaar, wegen en spoorlijnen aan en zorgt voor onderwijs en misschien anders voor cultuur. Het monopolie en kartels draaien mensen een spoor uit. Om marktbeheer te voorkomen over de overheid mededingingsbeleid. De markt faalt ook als niemand de schade aan milieu en leefomgeving de prijzen toerechnet. Om niet op een onrechtvaardige manier te moeten leven, had de overheid de vooruitzichten zelf helemaal in door oegelijk verdeelde informatie tussen marktdeelnemers. Daardoor zijn inkomensrisico's van wege ziekte, arbeidsongeschiktheid,

werkloucheid en ouderdom niet goed private verzekeren. Economische gelukswaargeluiden geven inkomensverzekeringen af als ze hoge premies moeten betalen voor de uitkeringen aan pechde vogels. De overheid verzekert daarom verplicht de grootste inkomensrisico's in het leven. De primaire taak van de overheid is om de markt doermaakt te laten werken. Zonder goede staat geen goede markt. De marktfuncties vinden mensen alleen niet altijd rechtvaardig. Private charitatieve initiatieven schieten echter kort. Daarom bestaat de overheid armode en berenveel inkomens en vermogens, maar politieke kleur en smaak. Dit alles kan de overheid alleen maar doen dankzij haar geweldsmonopolie. Is dat volgens jou nog? En staat Mark Rutte de plank niet mis? Zijn overheden in Nederland en de Scandinavische landen niet geoliede geluksmachines? Waar ter wereld hebben mensen sociaal economisch minder te vermenen? De staat faalt, niet de markt. De overheid is minder efficiënt omdat ze rechtvaardigheidsbeginselen en de privacy van burgers moet respecteren. De overheid ontbreken en kan terugkomen op een andere behoud. Lobby's en gewestelijke belangen kunnen besluitvorming verstoren. Maar het is uit-

stinkelijk menselijk falen dat de overheid doet falen. Wij, de kiezers, zijn de staat. Wij, de kiezers, zijn de opdrachtgevers en de politici zijn een uitvoerder. De staat faalt als wij, de kiezers, falen. Arnon, is haat tegen de staat niet overbolen misantropie? De overheid is niet slecht, ook niet goed. Een democratisch gelukkig overheid kan de meest kwaadaardigste staatspartijen aanrichten. Maar ook een sociaal economisch paradijs op aarde schenken, beide hebben we in de twintigste eeuw gezien. Is niet onduidelijk maar dankzij de staat grote maatschappelijke vooruitgang gebouwd de afgelopen paar honderd jaar? En is de kans op staatsgreep niet het kleinste als mensen niet sociaal economisch boeien en lijken? Beste Arnon, wil je echt de inzet van het geweldsmonopolie van de staat zo klein mogelijk houden? Moeten we dan samen denken dat de markt faalt en iedereen economisch daardoor lijft? Er moeten we dan maar iedere dag een lood met goudscherven en spijlers tegen onze onze magen uiteindelijk bestaand raken tegen alle economisch rampspoed die het leven daarin ontstort?

Hartelijke groet, Bas

JACOBS & GRÜNBERG OVER KAPITALISME & VRIJHEID

Goedbedoelde interventies

Berte Bas

Zah bijvoorbeeld al aangreep is de tegenstelling markt versus overheid een valstrik. De overheid maakt de markt mogelijk, inbrengend door eigendomsrechten te garanderen, en de afschaffing van anarchie te voorkomen. Dit alles ontken Milton Friedman niet. Overigens heeft mij nota bene aangevonden Friedman te lezen. Maar je hebt gelijk, ik heb een belangrijke punt, die had ik al voor ik Friedman las. En als Friedman heeft er oog voor dat de staat soms moet ingrijpen om bijvoorbeeld schade aan het milieu te voorkomen, neighborhood effects noemt hij dat. Ik haat de staat niet, maar de vermoedelijk goedbedoelde interventies van de staat hebben vaak negatieve neveneffecten. Jouw door mij bewonderde collega Donch McCloskey stelt dat de overheid niet zozeer de allerarmsten beschermt, maar geld in (deflatie), veel van de middenklassen, om die vervolgens de vorm van subsidies weer aan de middenklasse uit te delen. Het netto-effect van dit roedpongen van geld is niet zo groot. Daarbij komt dat veel overheden, misschien niet zozeer de Nederlandse, overge zijn en niet bijlagen aan het welzijn van hun burgers.

De noodzaak van solidariteit ontken ik niet. Pech volgt moeten worden opgevangen. Maar kan de overheid alle negatieve gevolgen van de genetische lotrij niet doen? Ik denk van niet. En als onze samenlevingen minder complex waren, zouden wij sneller onze solidariteit kunnen registeren zonder een overheid. Filosofie getuigt dat het bestaan van de overheid erop dat wij mensen gevallen wezen zijn die het niet zelf kunnen, maar dat wij een voldoende autoriteit nodig hebben die ons moet dwingen tot solidariteit. Wil stoppen, niet dank aan de overheid, om te bejanden in bijlagen te schrijven, is dat vanuit sociaal oogpunt wellicht beter dan het mediterrane model waarbij die overheid in een hant wuist? En is het met de cultuur in Amerika, waar de overheid zich veelal afzijdig houdt als het om cultureel subsidie gaat, armoede gesteld dan in Europa? Wat moet je doen als in een democratie het dringende voor bijvoorbeld kansloosheid wegvalt? De meeste overheden verdrigen hard nodig. Leidt dat tot een verbeterde volksoverheid? Of is het vooral tot grove en criminele organisaties, zwarte markten en gevangenis? In Nederland hebben wij prostrante geëgaliseerd, en dat heeft niet tot

overnoedigd gunstige effecten geleid. Maar dat komt omdat overheden vrij verkeer van personen blokkeren, waardoor mensen onvoldoende en mensen handelen in een relatieve vrijheid worden. Je hebt het over 'rechtvaardigheid'. Mensen zijn in competitie met elkaar en de uitkomsten van die competitie zullen nooit helemaal rechtvaardig zijn. Bovendien is er het onrechtvaardige noodlot. Natuurlijk is het verzoeken sociale mobiliteit te bevorderen, bijvoorbeeld door goed onderwijs beschikbaar te stellen aan alle burgers en niet alleen aan burgers van de betere klasse, maar ook dan zal je een bepaalde mate van onrechtvaardigheid houden omdat bijvoorbeeld niet iedereen met dezelfde talenten wordt geboren. Pechvogels moeten een tweede kans worden geboden en een behoorlijk bestaanminimum, al was het maar om sociale onrust te voorkomen. Maar Bas, de staat als armoedebestrijder? Kun je opstand in de primaire armoedebestrijder. Als de staat onze grote armoedebestrijder zou zijn, zouden we nu allemaal als honden in vuilbakken smullen.

Hartelijke groet, Arnon